

ОСНОВНИ ДАННИ И ИЗСЛЕДВАНИЯ

Наръчник
за активисти

3

2022

Основни данни и изследвания.

Къде да ги намерим и
от какви нови данни се
нуждаем?

0

Съдържание

- 1** Кои са общодостъпните портали с информация за състоянието на качеството на атмосферния въздух (КАВ)? ... **стр. 4**
- 2** Как да получим информация от институциите, когато тя не е публично достъпна? ... **стр. 7**
- 3** Система за мониторинг на КАВ ... **стр. 10**

1

Кои са общодостъпните портали с информация за състоянието на качеството на атмосферния въздух (КАВ)?

Концентрации на замърсители. Активистите имат на разположение множество платформи с отворен достъп, от които да се информират за концентрациите на замърсители във въздуха, всяка от които работи на различен принцип. Някои от тях се поддържат от държавата и общините, а други – от частни лица и организации. В тази част от наръчника ще изброим няколко, с които Екологично сдружение „За Земята“ най-често работи и за които си струва да знаем.

Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС)

<https://eea.government.bg/kav/> – Изпълнителната агенция по околна среда поддържа регистър с данните от автоматичните измервателни станции, разположени на територията на цялата страна. Данните от тях се подават в реално време. След избор на автоматична измервателна станция можем да изберем за кои замърсители, за какъв период на осредняване и за какъв период на измерване желаем да получим информация.

Същият тип портал се поддържа от Европейската агенция за околна среда за станциите от целия Европейски съюз [тук](#).

Европейска агенция за околна среда

Официални сайтове на общини

На сайтовете на общините също често се поддържат портали с информация в реално време – вж. например порталите на сайта на [Столична община](#), [Община Пловдив](#), [Община Бургас](#).

Някои общини подават информация за измерванията от пунктовете за мониторинг и в [Портала за отворени данни, раздел „Околна среда“](#). Особеността на портала за отворени данни е, че информацията се обновява постоянно и съществува под формата на база данни – например в таблици в CSV и XML формат.

Портал за отворени данни, раздел "Околна среда"

Проект airbg.info

Сайтът на проекта <https://airbg.info/> Иновативен проект, тестван първоначално в Германия и репликиран успешно в България. Гражданите, които желаят да се присъединят, трябва да закупят, монтират и свържат към портала устройство, което да отчита замърсяването с ФПЧ на определено място. Всеки, който е регистрирал

Проект airbg.info

станция, е допринесъл за създаването на мрежа от над 7500 станции, които отчитат замърсяването в реално време. Данните от станциите са с индикативен характер и не могат да служат за отчитане на постигането на нормите съгласно законодателството. Крайната цел на проекта е да има актуална информация, затова на сайта е достъпна картата на замърсяването с измервания и с цветово представяне. Информацията в реално време може да се види за цяла България [тук](#), както и отделно за няколко общини, напр. <http://AirSofia.Info>, <http://AirBurgas.Info>, <http://AirDimitrovgrad.Info> и т.н.

Идеята е в близките години да се изгради база данни със станции, които измерват азотен диоксид.

За състоянието на КАВ можем да се осведомим не само чрез сурови данни, но например и чрез анализи, обобщения, данни от измервания и от моделиране, информация за предвижданията мерки, поместени в определени публично-достъпни документи. За насоки в тази връзка препращаме към глава 1 от Наръчник 1 „Индустриалните замърсители в населените места“, като изложението ще бъде полезно и извън контекста на индустриалните замърсители.

2

Как да получим информация от институциите, когато тя не е публично достъпна?

Ключов правен инструмент в ръцете на активистите в сферата на опазването на околната среда е възможността да подадат до компетентните институции заявление за достъп до обществена информация по реда на Закона за достъп до обществена информация и Глава втора от Закона за опазването на околната среда. Търсенето и получаването на информация от държавен орган или учреждение по въпроси, които представляват за тях законен интерес, е конституционно уредено право на гражданите.

Подавайки заявление за достъп до информация, заявителят при определени условия може да се сдобие с данни, които са налични в институциите, но не са разпространени. По реда за достъп до обществена информация можем да получим отговор на важни въпроси, например колко пъти е превишавана среднодневната норма за определен замърсител в определен пункт за мониторинг, какви глоби са налагани на определено производство, което замърсява въздуха, какви средства са похарчени за определена мярка за подобряване на КАВ и т.н.

Актуална редакция на Закона за достъп до обществена информация можете да намерите [ТУК](#).

Коя информация е "обществена"?

Съгласно чл. 2, ал. 1 от ЗДОИ **„Обществена информация по смисъла на този закон е всяка информация, свързана с общественения живот в Република България и даваща възможност на гражданите да си съставят собствено мнение относно дейността на задължените по закона субекти.“** ЗДОИ обаче изключва от приложното си поле подготвителен характер (напр. мнения и препоръки, изготвени от или за органа, становища и консултации), информация, която е класифицирана по смисъла на Закона за защита на класифицираната информация и ако се отнася до трети лица, ако те не са предоставили съгласие тя да бъде разкрита.

Информацията за КАВ най-често ще подлежи на специалния режим, който се прилага към информацията за околната среда, уреден в Глава втора от Закона за опазване на околната среда (ЗООС). Съгласно чл. 19 от ЗООС това е информацията относно:

1. състоянието на компонентите по чл. 4 (компонентите на околната среда – бел. авт.) и взаимодействието между тях;
2. факторите по чл. 5, както и дейностите и/или мерките, включително административните мерки, международни договори, политика, законодателство, включително доклади за прилагане на законодателството в областта на околната среда, планове и програми, които оказват или са в състояние да оказват въздействие върху компонентите на околната среда;
3. състоянието на човешкото здраве и безопасността на хората, доколкото те са или могат да бъдат засегнати от състоянието на компонентите на околната среда или, чрез тези компоненти, от факторите, дейностите или мерките, посочени в т. 2;
4. обекти на културно-историческото наследство, сгради и съоръжения, доколкото те са или могат да бъдат засегнати от състоянието на компонентите на околната среда или, чрез тези компоненти, от факторите, дейностите или мерките, посочени в т. 2;
5. анализ на разходите и ползите и други икономически анализи и допускания, използвани в рамките на мерките и дейностите, посочени в т. 2;
6. емисии, зауствания и други вредни въздействия върху околната среда.

По отношение на информацията за околната среда се прилагат по-ограничени основания за отказ, които ще разгледаме по-долу.

Кои лица са задължени по Закона за достъп до обществена информация?

Задължени лица по смисъла на ЗДОИ са държавните органи, техните териториални звена и органите на местното самоуправление в Република България; публичноправните организации (напр. дружествата с гражданско или общинско участие, възложителите по Закона за обществените поръчки), както и физически и юридически лица само относно извършвана от тях дейност, финансирана със средства от консолидирания държавен бюджет и средства от фондове на Европейския съюз или предоставени от Европейския съюз по проекти и програми.

Заявлението за предоставяне на достъп до обществена информация трябва да съдържа следните реквизити:

- трите имена, съответно наименованието и седалището на заявителя;
- описание на исканата информация;
- предпочитаната форма за предоставяне на достъп до исканата информация;
- адреса за кореспонденция със заявителя.

Кои са задължителните реквизити на заявлението за достъп до обществена информация?

Какви са основанията за отказ?

Основанията за отказ на достъп до информация за околната среда са уредени в чл. 20 от ЗООС, чийто текст можете да намерите [тук](#). Основанията за отказ по ЗООС са ограничени в сравнение с тези по ЗДОИ, като си струва да обърнем внимание на задължението на предоставящия орган в случаите, в които е налице отказ, да предостави наличната информация в частта ѝ, в която е възможно тя да се отдели от конфиденциалната информация. Също така компетентният орган не може да ограничава на никакво основание информацията относно емисиите на вредни вещества в околната среда като стойност по показателите, определени от нормативните актове.

3

Система за мониторинг на КАВ

Системата за мониторинг на КАВ е начинът, по който държавните и местните институции събират информацията за концентрациите на замърсители, които са длъжни да измерват по закон. Това се извършва чрез поставянето на пунктове за мониторинг (т.нар. измервателни станции), които могат да бъдат автоматични (АИС) и ръчни.

Всички **автоматични станции** работят в непрекъснат режим на работа (24 часа), като данните от тях чрез система за пренос на данни в реално време постъпват в РИОСВ и в ИАОС, където се намира Националната база данни за КАВ. Системата осигурява навременно предоставяне на информацията за качеството на въздуха на обществеността и отговорните институции.

Ръчните пунктове за мониторинг на въздуха работят само в светлата част на денонощието (4 пробовземания на ден, 5 дни в седмицата). За изготвяне на оценка на КАВ от ръчните пунктове са включени само данни за регистрираните средночасови концентрации. Данните от тях имат само индикативен характер, тъй като не могат да дадат пълна картина на замърсяването в рамките на едно денонощие. Това не се отнася за показателите ФПЧ10, олово, кадмий и ПАВ, за които пробовземането е с продължителност 24 часа.

Действащата система за мониторинг на КАВ включва и шест броя **мобилни станции**, които посещават места, на които липсват или има ограничен брой пунктове за мониторинг и информация за повишено замърсяване, например при наличие на аварийна ситуация.

Пунктовете за мониторинг се категоризират и чрез функцията им – в зависимост от типа замърсяване, за който дават информация, те могат да бъдат транспортни, индустриални, градски, извънградски, фонови.

Пунктовете за мониторинг трябва да отговарят на стандарт от изискванията относно тяхното техническо състояние и разположение. Те са заградени в Приложение III към Директива 2008/50/ЕО. Сред тях е важно да споменем изискванията:

- пунктовете за вземане на проби, ориентирани към опазване на човешкото здраве, да се разполагат така, че да предоставят данни за районите, в които са налице най-високите нива на замърсяване и в които населението може да бъде изложено пряко или косвено на замърсяването;
- градските фонови пунктове за мониторинг да се разполагат така, че техните нива на замърсяване да се повлияват от интегрираните емисии от всички източници, без нивото на замърсяване да бъде доминирано от един източник, освен ако това не е обичайна ситуация за по-голям градски район;
- извънградските фонови пунктове да не бъдат разположени на по-малко от 5 км от промишленни площадки и населени места;
- транспортно ориентирани пунктове за мониторинг да се разполагат на не по-малко от 25 м от големи кръстовища и на не повече от 10 м от бордюра;
- процедурите по избор и преразглеждане на пунктовете за мониторинг да бъдат винаги документирани, като документацията да включва и фотографии на околностите на станциите с компасна стрелка и подробни карти.

Автор: Христиана Георгиева

CLEAN AIR FUND

Този наръчник е създаден от екологично сдружение "За Земята" с финансовата подкрепа на Clean Air Fund.

<https://www.cleanairfund.org/>

За контакти:

info@zazemiata.org

www.zazemiata.org

<https://www.facebook.com/ZaZemyata>